

Ni tu mesto, da bi podrobneje analizirali Gušičevo delo na področju geografije in sorodnih ved. Prepričani smo, da bodo to storili hrvatski kolegi. Slovenski geografi pa čutimo dolžnost, da se mu oddolžimo vsaj s temi spominskimi vrsticami. Sledili nam bodo verjetno tudi slovenski planinci. S tem bomo nekoliko popravili nerazveseljivo dejstvo, da se pokojnika ob njegovi smrti naš dnevni tisk ni spomnil niti z besedico.

Svetozar Ilešič

Ob grobu prof. Stefana Golachowskega (1911—1974)

Težko nas je zadela vest, da je 18. maja 1974 po nepričakovani težki bolezni preminil prof. Stefan Golachowski, vodja katedre za družbeno geografijo na univerzi v Wrocławu. Preminil je na višku svoje aktivnosti. S pokojnikom in njegovo delovno skupino smo imeli slovenski geografi nekako od l. 1960 dalje tesne zveze. Izmenjavali smo delovne obiske, sam pokojnik je dvakrat obiskal Slovenijo in med nami predaval. Družila so nas skupna družbenogeografska zanimanja od genetskega obravnavanja naselij prek njihovega funkcijskega opredeljevanja do proučevanja deagrarizacije in »semiurbanizacije« (izraz Golachowskega) podeželja ter ustreznih socialnostrukturnih sprememb. Golachowski je bil po osnovni izobrazbi sociolog, zato so ga ti aspekti proučevanja še posebej zanimali. Z uspehom jih je uveljavljal, zadnji čas tudi z uporabo sodobnih kvantitativnih metod, pri proučevanju Šlezije in njenega podeželja. O nekaterih uspehih njegovega ali po njem organiziranega dela smo v »Geografskem vestniku« sproti poročali, zadnjič leta 1972. in 1973. Golachowskega pa smo se dolžni spomniti vsi, ki smo ga poznali, ne samo zaradi njegove vnete strokovne dejavnosti, temveč tudi zaradi njegovih človeških kvalitiet.

Svetozar Ilešič

Strokovna posvetovanja o odprti meji, obmejnih regijah in narodnih manjšinah

V zadnjih letih se na mednarodnih posvetovanjih vse pogosteje pojavljajo razglabljanja o novih geografskih pojavih, kot na primer o problematiki odprte meje, obmejnih regijah ter o narodnih manjšinah. Ta posvetovanja so zaradi kompleksnosti, pa tudi zaradi potreb po hitrem reševanju navedenih problemov v okviru novih oblik regionalno-prostorskega, ekonomskega in socialnega planiranja na državnih in meddržavnih osnovah, organizirana interdisciplinarno ob sodelovanju gospodarske in politične javnosti. Značilno za taka posvetovanja je tudi težnja po hitrem publiciranju rezultatov o novih ugotovitvah. Zaradi aktualnosti in mednarodnih interesov po spoznavanju sodobnih problemov odprte meje, obmejnih regij in narodnih manjšin, se med iniciatorje posvetovanj bedalje pogosteje vključujejo tudi mednarodne organizacije (OZN, UNESCO in Evropski svet).

Na teh mednarodnih posvetovanjih so v veliki meri prisotni tudi geografi, saj gre za študij prostorsko relevantnih pojavov, ki niso več podvrženi stihiji razvoja, temveč se podrejujejo mednarodno zasnovanim regionalno-planskim posegom. Gre za obravnavo tipičnih geografskih pojavov, kot je spreminjanje značaja meje. Meja namreč izgublja funkcijo razdvajanja in dobiva vlogo povezovanja med obmejnimi območji dveh držav. Zaradi vse večje intenzivnosti pretakanja blagovnih tokov, osebnega prometa in drobnih nakupov v obmejnih krajih, pretakanja delovne sile iz gospodarsko manj razvitih v bolj razvite dežele in dnevnega migriranja delovne sile med obmejnimi kraji dveh obmejnih držav, so obmejna območja z odpiranjem meja doživela novo transformacijo, obmejni prostor pa je izgubil svoj statični značaj. Za slovenski etnični prostor, ki sega prek političnih meja SR Slovenije v sosednjo Italijo, Avstrijo in Madžarsko, so problemi transformacije obmejnih območij še posebej pomembni. Saj se je z gospodarsko aktivizacijo ob odprti meji v zadnjem desetletju spremenila jezikovna struktura podeželskega prebivalstva iz jezikovno čisto sloven-

skega v jezikovno mešano, kar je prispevalo k oblikovanju novega tipa obmejnih, nacionalno mešanih območij. Po drugi svetovni vojni so se tudi v SR Sloveniji na Koprskem in v Prekmurju izoblikovala nacionalno mešana območja. Ker terja osvetlitev rezultatov z mednarodnih posvetovanj, tiska in nove literature o odprti meji, obmejnih regijah, nacionalno mešanih ozemljih, podrobnejšo obravnavo v obsežnejšem prispevku, se bomo v tem zapisu omejili le na informativen opis nekaterih za slovensko geografijo pomembnejših posvetovanj in publikacij.

O problemih odprte meje so bila doslej organizirana štiri mednarodna posvetovanja. Prvo je l. 1971 organiziral geografski inštitut fakultete za tuje jezike in literaturo tržaške univerze s sedežem v Vidmu in sicer v okviru rednih srečanj geografov iz Julijske Krajine in Furlanije ter Slovenije. Na tem posvetovanju sta med drugimi referenti poročala o odprti jugoslovansko-italijanski meji tudi G. Valussi¹ in M. Jeršič.²

Drugo posvetovanje o odprti meji je organiziral inštitut za internacionalno sociologijo v Gorici. Na tem posvetovanju, z močno mednarodno udeležbo strokovnjakov za tovrstna vprašanja iz evropskih držav in Severne Amerike, so bili osvetljeni problemi odprte meje z vidika njene geneze in funkcije. Obravnavani so bili različni tipi političnih meja, tako med evropskimi državami, kot v Severni Ameriki in sicer z geografskega, sociološkega, ekonomskega ter regionalno-planskega vidika. V ospredju je bila tematika odprte jugoslovansko-italijanske ter jugoslovansko-avstrijske meje. Med poročevalci in diskurtanti je bila zastopana tudi skupina geografov, med njimi G. Valussi³, V. Klemenčič in M. Jeršič⁴ ter švedski geograf T. Lunden.⁵ Glavni referenti so bili iz vrst organizatorjev posvetovanja — inštituta za internacionalno sociologijo v Gorici in sociološkega inštituta univerze v Trentu in sicer R. Strassoldo,⁶ F. Dermarchi⁷ in R. Gubert.⁸

Tretje in četrto posvetovanje o odprtih mejah je organiziral leta 1973 in 1974 inštitut za urbanizem in urejanje prostora (Institut für Städtebau und Raumordnung) iz Innsbrucka pod naslovom: Problemi obmejnih prostorov. V ospredju so bili problemi obmejnih regij med Jugoslavijo in Italijo, Avstrijo in Italijo ter Nemčijo in Avstrijo. Zaradi aktualnosti in glede povezanosti s Slovenijo moramo omeniti prispevke R. Strassolda⁹, F. Heigla¹⁰ in V. Klemenčiča¹¹.

Problemi narodnih manjšin in sodobnih problemov nacionalno mešanih ozemelj so bili obravnavani še na štirih drugih posvetovanjih. Na srečanju geografov Julijske Krajine in Furlanije ter Slovenije v Prekmurju leta 1973, ki ga je organiziral inštitut za geografijo univerze v Ljubljani, so bili obravnavani problemi regionalno-razvojnih teženj v Prekmurju (V. Klemenčič)¹² in na nacionalno mešanem ozemlju Beneške Slovenije (G. Barbina)¹³. Leta 1974 so bili na rednem srečanju geografov Slovenije in Julijske Krajine in Furlanije v Pordenonu obravnavani problemi Slovencev v Italiji (G. Valussi)¹⁴ ter Italcjanov v Sloveniji (V. Klemenčič)¹⁵ in problemi nove funkcije centralnih krajev na območju jugoslovansko-italijanske in jugoslovansko-avstrijske meje (I. Vrišer)¹⁶.

V okviru organizacije združenih narodov je pripravila junija 1974 jugoslovanska vlada poseben svetovni seminar o manjšinah, ki so se ga udeležili predstavniki z vseh kontinentov. Ob tej priložnosti je izšla v Jugoslaviji posebna knjiga *Narodi in narodnosti Jugoslavije*¹⁷. To publikacijo dobro dopolnjuje študija L. Vavpotiča¹⁸.

Se istega leta je bila manjšinskim problemom posvečena posebna mednarodna konferenca v Trstu. Za to konferenco je bilo pripravljenih več kot sto referatov in diskusijskih prispevkov o manjšinah v Evropi. Referati so bili obravnavani v treh sekcijah: pravni, kulturni in socioekonomski.

V socioekonomski sekciji je prišla močno do izraza geografska interpretacija sodobnih problemov manjšin. Opozorili so na položaj manjšin v novih razmerah, ki so nastale zaradi odprte meje, urbanizacije obmejnih območij in uvajanja regionalnega planiranja. Ob tej mednarodni prireditvi je bilo zbrana obilo novega strokovnega gradiva. Pripravili so ga strokovnjaki različnih disciplin, ki se ukvarjajo s tovrstno problematiko. Mnogo gradiva so v obliki

pričevanj posredovali predstavniki številnih evropskih manjšin, pri čemer je močno prednjačila slovenska narodna manjšina iz Italije in Avstrije. Številčno močno so bili z referati zastopani predstavniki jugoslovanskih narodnosti in narodov Jugoslavije. V skupnem referatu o problemih odprte meje med Jugoslavijo in Italijo in o vlogi manjšin sta z geografskega aspekta poročala G. Valussi¹⁹ in V. Klemenčič²⁰.

Slovenska narodna manjšina iz Italije je izdala štiri publikacije, ki obravnavajo pravne, ekonomske in regionalne probleme v Italiji^{21, 22, 23}. Nekatere od teh so izšle tudi v italijanskem in angleškem prevodu.

V referatih so Slovenci iz Italije zelo podrobno osvetlili novo vsebino njihovih problemov, tako na področju gospodarstva, kulture, šolstva in problemov njihove zaščite z vidika celotne Julijske Krajine in Furlanije, kot njenih posameznih delov: Tržaške, Goriške in Videmske pokrajine. Med regionalnimi problemi je bilo zelo nazorno prikazano tudi prostorsko izrivanje slovenskega prebivalstva v Julijski Krajini in Furlaniji.

Ob priliki te konference sta bili izdani dve karti J. Medveda: karta z dvojezičnimi imeni in karta razporeditve ustanov, ki uporabljajo slovenski jezik v Furlaniji, Julijski Krajini in Benečiji²⁴. Koroški Slovenci so izdali v slovenščini in nemščini posebno publikacijo, ki je bogato ilustrirana s kartami in s katero so seznanili mednarodno javnost o njihovem položaju in o pomanjkljivostih pri rezavanju sedmega člena avstrijske državne pogodbe²⁵.

OPOMBE

¹ Giorgio Valussi: La funzione internazionale del confine italo-jugoslavo, »Quaderni« a cura del Centro Studi Economico — Politici »Ezio Vanonic di Trieste — N. 7 — Luglio — Dicembre 1975, str. 5—18.

² Matjaž Jeršič: Gospodarsko geografski učinki odprtosti mej med Italijo in Jugoslavijo, Institut za geografijo univerze v Ljubljani (Rokopis).

³ Giorgio Valussi: Caratteri e funzioni del nuovo confine italo-jugoslavo. Confini e Regioni (Boundaries and Regions), Istituto di Sociologia Internazionale, Edizioni LINT — Trieste, 1975, str. 61—86.

⁴ Matjaž Jeršič — Vladimir Klemenčič: Topical Problems of Open Boundaries: The Case of Slovenia, Confini e Regioni (Boundaries and Regions), Istituto di Sociologia Internazionale, Edizioni LINT — Trieste, 1975, str. 123—134.

⁵ Thomas Lundén: Interaction Across an »Open« International Boundary: Norway-Sweden. A Sketch of a Research Project. Confini e Regioni (Boundaries and Regions), Istituto di Sociologia Internazionale, Edizioni LINT — Trieste, Trst 1975, str. 147—162.

⁶ Raimondo Strassoldo: Regional Development and National Defense: A Conflict of Values and Power in a Frontier Region. Confini e Regioni (Boundaries and Regions), Istituto di Sociologia Internazionale, Edizioni LINT — Trieste, 1975, str. 147—162.

⁷ Franco Demarchi: Per una Teoria Sociologica delle Regioni di Frontiera. Confini e Regioni (Boundaries and Regions), Istituto di Sociologia Internazionale, Edizioni LINT — Trieste, 1975, str. 21—28.

⁸ Raimondo Strassoldo e Renzo Gubert: The Boundary. An Overview of its Current Theoretical Status. Confini e Regioni (Boundaries and Regions), Istituto di Sociologia Internazionale, Edizioni LINT — Trieste, 1975, str. 29—58.

⁹ Raimondo Strassoldo: Spezifische Probleme der Region-Friaul — Julisch Venetien, Probleme grenznaher Räume 1, Vortragsreihe veranstaltet vom Institut für Städtebau und Raumordnung der Universität Innsbruck, Innsbruck 1975, str. 25—59.

¹⁰ Heigl Franz: Versuch einer Charakteristik grenznaher Gemeinden, Probleme grenznaher Räume 1, Vortragsreihe veranstaltet vom Institut für Städtebau und Raumordnung der Universität Innsbruck, Innsbruck 1975, str. 78—86.

¹¹ Vladimir Klemenčič: Einige sozialgeographische Probleme der Grenzlage Sloweniens in Jugoslawien. Probleme grenznaher Räume 1, Vortragsreihe vom Institut für Städtebau und Raumordnung der Universität Innsbruck, Innsbruck 1975, str. 13—23.

¹² Vladimir Klemenčič: Nekateri geografski problemi mešanega, s Slovenci in Madžari poseljenega Prekmurja, Institut za geografijo univerze v Ljubljani (Rokopis).

¹³ Guido Barbina: Il programma di sviluppo economico e sociale e la pianificazione urbanistica nelle valli del Natissone. (Rokopis).

¹⁴ Giorgio Valussi: Gli Sloveni in Italia. Atti IV incontro geografico Italo-Sloveno, Parte I: Le minoranze etno-linguistiche della frontiera Italo-Jugoslava, Pubblicazioni dell'Istituto di geografia della Facoltà di lingue e letterature straniere dell'Università di Trieste, Udine, 1974, str. 5—119.

¹⁵ Vladimir Klemenčič: Gli appartenenti alla nazionalità italiana nella R. S. di Slovenia nei censimenti della popolazione del 1961 e del 1971, Pubblicazioni dell'Istituto di geografia della Facoltà di lingue e letterature straniere dell'Università di Trieste, Udine, 1974, str. 119—141.

¹⁶ Igor Vršer: Le zone d'influenza delle città slovene e delle località centrali con particolare riguardo alla regioni di confine, Pubblicazioni dell'Istituto di geografia della facoltà di lingue e letterature straniere dell'Università di Trieste, Udine, 1974, str. 141—154.

¹⁷ Nations and Nationalities of Yugoslavia, Međunarodna politika, Beograd 1974.

¹⁸ Lado Vavpotič: Svobosčine in pravno varstvo pripadnikov tujih narodov, ki žive v Jugoslaviji, Ljubljana 1974, Razprave, SAZU VIII/1.

¹⁹ Giorgio Valussi — Vladimir Klemenčič: Odrpta meja med Italijo in Jugoslavijo in vloga manjšin. Il confine aperto tra Italia e Jugoslavia e il ruolo delle minoranze. (Referat na Mednarodni konferenci o manjšinah v Trstu, Trst, julij 1974).

²⁰ M. Kos — L. Cermelj — B. Grafenauer — J. Jeri — G. Kušej: Slovenci v Italiji včeraj in danes, izdaje Slovenskega raziskovalnega inštituta v Trstu, Trst 1974 (tudi v angleščini: The Slovenes in Italy Yesterday and Today, in italijanski: Passato e Presente degli Sloveni in Italia).

²¹ Pravne poti do rešitve problemov Slovencev v Italiji, izdaje Slovenskega raziskovalnega inštituta v Trstu, Trst 1974 (tudi v italijanskem jeziku: Proposte di soluzione legislativa dei problemi degli Sloveni in Italia).

²² Lavo Cermelj: Slovenci e Croati in Italia tra le due guerre, gli Sloveni in Italia, Slovenski raziskovalni inštitut, Trieste, 1974.

²³ Paolo Petricig — Valentino Z. Simonitti: Slovenska skupnost v Beneški Sloveniji, študijski center Nediza, Nediza 1, Trst 1974.

²⁴ Jakob Medved: Zemljevid s slovenskimi in italijanskimi krajevnimi imeni in razporeditev ustanov in društev, ki uporabljajo slovenski jezik, Mladinska knjiga, Ljubljana 1974.

²⁵ Slovenci na Koroškem. Sodobni problemi koroških Slovencev. Narodni svet koroških Slovencev in Zveza slovenskih organizacij, Borovlje 1974. Die Slovenen in Kärnten. Gegenwärtige Probleme der Kärntner Slovenen. Rat der Kärntner Slovenen, Zentralverband slowenische Organisationen in Kärnten. Drau-Verlag, Ferlach, 1974.

Vladimir Klemenčič

Zasedanje Komisije za agrarno tipologijo pri IGU, Verona 1974

V času od 9. do 14. septembra 1974 je v Veroni zasedala Komisija za agrarno tipologijo. Naloga komisije je izdelava tipologije kmetijstva v svetovnem merilu, zato so bile na zasedanju v ospredju predstavitve poskusov izdelave tipologije kmetijske izrabe prostora za posamezne dežele. V komisiji imajo posebno pobudo poljski geografi in še posebej njen predsednik prof. Kostrowicki, ki si prizadeva izdelati v okviru komisije pregledno karto o usmerjenosti kmetijstva po svetu.

Iz poročil referentov, ki so preizkusili metodologijo izdelave karte na posameznih območjih, ali pa uporabili lastne pristope k agrarni tipologiji je razvidno, da bi bilo planirano enotno karto sveta zaradi številnih posebnosti v kmetovanju praktično nemogoče izdelati oziroma bi bila preveč poenostavljena. Menim, da je bilo glavno spoznanje zasedanja komisije prav v tem, da je važnejše od takšne svetovne karte izdelati karte za posamezna večja območja, kjer se pridejo do izraza glavne posebnosti in s tem tudi glavna problematika kmetijstva v posameznih regijah.

Na zasedanju je tudi prišlo do razlikovanj glede uporabljenih delovnih metod. Namesto uporabe tradicionalnih metod so se številni mlajši delavci močno zavzemali za statistično-matematične metode, ki pa so se jih pri svojem delu mogoče celo preveč formalistično posluževali.

Nekateri izmed predstavljenih referatov so pomenili pomemben prispevek k razvoju metodologije proučevanja organizacije kmetijske proizvodnje na določenem prostoru. Predstavljena sicer ni bila nobena izvorna metoda, zato pa je bilo več tehtnih preizkusov obstoječih metod, pri čemer je bilo čutili močno težnjo po čim večji objektivnosti pri raziskovanju. Razumljivo je, da ob množici upoštevanih elementov in iskanju njihovih medsebojnih povezav ni več mogoče shajati brez računalnikov.

Na nove možnosti pri uporabi računalniške tehnike je pokazal J. W. Aitchison iz Walesa. Njegova analiza in na njeni osnovi izdelana kmetijska regionalizacija Walesa sta se odlikovali po izredno temeljiti objektivnosti. Vendar je zanj ta, v bistvu končni del raziskave, pomenil šele začetek preverjanja rezultatov in to s celo vrsto testiranj.

Neutrudni organizatorji s prof. Vanzettijem na čelu so za udeležence pripravili dve zanimivi ekskurziji. Na prvi smo se seznanili z zanimivo vinogradniško pokrajino v okolici Verone ter s svetovno znanim nahajališčem fosilov v naselju Bolca. Na drugi ekskurziji je bila poleg vinogradniške pokrajine v ospredju zanimanja vas Giazzo, kjer so se ohranili potomci nemških kolonistov iz konca 13. stoletja.